

Obvladovanje invazivnih tujerodnih vretenčarjev, ki zadevajo Unijo, z upoštevanjem njihove dobrobiti

Lepomis gibbosus
Sončni ostriž

Razširjenost

Sončni ostriž je v Sloveniji splošno razširjen, predvsem je pogost v toplejših vodotokih in stoječih vodah v vzhodni Sloveniji. V donavskem povodju naseljuje reke in potoke porečij Save, Ljubljanice, Kolpe, Krke, Drave, Dravinje, Mure, Savinje, Sotle in drugih rek. V jadranskem povodju je razširjen v porečju Vipave pa tudi Dragonje. Pogost je tudi v stoječih vodah, npr. v Blejskem jezeru, v številnih umetnih jezerih in zadrževalnikih (npr. Slivniško, Žovneško, Velenjsko, Ledavsko jezero, Klivnik), največje gostote pa dosega v gramoznicah, mrtvicah in tekočih vodah, povezanih z ribniki. V Evropo je bil zanesen kot akvarijska riba, kasneje pa namerno ali nenamerno izpuščen in raznesen v različna vodna telesa v naravi. Plenijo nevretenčarje, sprva zooplankton, večje ribe pa bentoške nevretenčarje ter tudi ikre in ribje mladice, s čimer negativno vplivajo na populacije domorodnih vrst. Z agresivnim vedenjem domorodnim ribam preprečujejo dostop do hrane, skrivališč in mest za razmnoževanje. Sončni ostriž posredno vpliva na celoten vodni ekosistem, strukturo prehranske verige (npr. spremembe v razmerjih med fito- in zooplanktonom) in tudi na zmanjševanje populacij rakov, kačjih pastirjev in dvoživk.

Ključni predpisi, pomembni za obvladovanje invazivnih tujerodnih vrst (ITV) vretenčarjev

Ključni predpis je Uredba (EU) 1143/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2014 o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst. V slovenski zakonodaji različne vidike obvladovanja ITV vretenčarjev obravnavajo naslednji zakoni z nekaterimi podzakonskimi predpisi:

- Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04) in Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04).
- Zakon o zaščiti živali (Uradni list RS, št. 38/13).
- Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04).
- Zakon o sladkovodnem ribištvu (Uradni list RS, št. 61/06), Uredba o ribjih vrstah, ki so predmet ribolova v celinskih vodah (Uradni list RS, št. 46/07) in Pravilnik o ribolovnem režimu v ribolovnih vodah (Uradni list RS, št. 99/07).

Za sončnega ostriža so pomembne tudi Strokovne podlage za preprečevanje širjenja, vnosa in zmanjševanja vpliva (invazivnih) tujerodnih vrst rib, rakov in školjk (Zavod za ribištvo Slovenije, 2020).

Razpoložljivi ukrepi za obvladovanje

Informacije v tem letaku so povzete iz *Priročnika za humano obvladovanje invazivnih tujerodnih vretenčarjev, ki zadevajo Unijo* [ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm], v katerem je več informacij o specifičnih ukrepih upravljanja. Pred izvedbo ukrepov, opisanih v priročniku, je priporočljivo preveriti različne vidike njihove uporabe, vključno z učinkovitostjo, možnimi vplivi na dobrobit živali in stranskimi učinki, ter upoštevati lokalne razmere, razpoložljive vire in zmogljivosti.

Uporabniki priročnika naj sprejmejo metodo z najmanjšim vplivom na dobrobit živali, ki ustreza posebnim okoliščinam v državi članici, vendar brez zmanjšanja učinkovitosti ukrepov obvladovanja. Ukrepi nadzora bi morali povzročiti najmanj škode dobrobiti najmanjšemu številu živali, ob upoštevanju drugih vidikov, kot so stroški, potrebe, koristi, izvedljivost in javno mnenje.

Kako so bili ocenjeni in razvrščeni vplivi na dobrobit živali:

	Splošen vpliv na dobrobit (5 domen) Ocenjuje vpliv ukrepa na dobrobit, izključujoč samo usmrtitev živali (če ukrep vključuje usmrtitev)			Način smrti Ocenjuje vpliv metode usmrtitve na dobrobit (če ukrep vključuje usmrtitev)		
Kategorije vpliva	Brez vpliva (0)	Blag/zmeren vpliv (1)	Močan/izjemno močan vpliv (2)	Takojšnja smrt (brez trpljenja) [0]	Smrt ni takojšnja (blago/zmerno trpljenje) [1]	Smrt ni takojšnja (močno/izjemno močno trpljenje) [2]

Ukrep	Cilj	Učinkovitost in stroški	Kategorija vpliva na dobrobit	
			Splošna dobrobit	Način smrti
Upravljanje z vodnim habitatom – izsuševanje vodnih teles	Hitra odstranitev / nadzor / omejitev populacije	Izsuševanje v kombinaciji z mrežami potegalkami (glej fizični ribolov spodaj), lahko tudi z elektroribolovom in z ročnimi mrežami, se je izkazalo za učinkovito pri odstranjevanju populacij sončnega ostriža. Izvedljivo in stroškovno učinkovito le v majhnih in izoliranih vodnih telesih.	(1) - (2)	[2]
Metode fizičnega ribolova	Hitra odstranitev / nadzor / omejitev populacije	Kombinacija ribolova z zabodnimi mrežami in elektroribolova je bila učinkovita pri zmanjševanju populacij sončnega ostriža v jezeru v Španiji. Tak ukrep je treba izvesti večkrat, zato bodo tudi stroški ponavljajoči. Stroškovno učinkovito le za majhna izolirana vodna telesa. Ključno vlogo pri zgodnjem odkrivanju ima lahko tudi rekreacijski ribolov.	(2)	NA
Elektroribolov	Hitra odstranitev / nadzor / omejitev populacije	Učinkovit kot metoda vzorčenja; učinkovitost je večja za večje osebe in v kombinaciji z metodami fizičnega ribolova (vrše). Ukrep zahteva specializirano opremo in usposabljanje, z velikostjo vodnega telesa se stroški povečujejo, učinkovitost pa zmanjšuje.	(1) - (2)	NA
Vodne ovire – fizične in druge	Hitra odstranitev / nadzor / omejitev populacije	Fizične ovire na iztoku lentičnih habitatov (ali ribogojnic) bi se lahko uporabile za preprečevanje širjenja ali kot podpora ukrepom za hitro odstranitev (npr. izsuševanje ribnikov). Nujno stalno vzdrževanje. Nefizične ovire v vodotokih bi se lahko uporabile za preprečevanje širjenja. Ta metoda ni 100-odstotno učinkovita in je bolj primerna za odvrčanje od vstopa v hidroelektrarne in podobno. Zahteva stalne stroške za obratovanje in vzdrževanje, poleg tega so ovire občutljive na izpade električne energije.	(0) - (2)	NA; [2]

Ukrepi za usmrnitev/odstranitev po ulovu

Ukrep	Kategorija vpliva na dobrobit	
	Splošna dobrobit	Način smrti
Izpah (dislokacija) vratu	(1)	[0]
Udarec v glavo (kranialna depresija)	(1)	[0]
Obglavljenje	(1)	[0]
Električni udar	(2)	[1]
Zamrznitev	(1)	[0] - [2]
Evtanazija z injekcijo (neposredno v vodo)	(0) - (1)	[1]
Ujetništvo	(1)	NA
Zakol z nožem	(1)	[0]

Datum: 28. 09. 2022

Viri

Priročnik za humano obvladovanje invazivnih tujerodnih vretenčarjev, ki zadevajo Unijo, je na voljo na strani Evropske komisije o ITV: [\[ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm\]](https://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm)

Fotografija: *Lepomis gibbosus* sončni ostrž © Matt Tillett CC BY-NC-ND 2.0

Pravno obvestilo: Ta dokument je pripravil IUCN v okviru pogodbe št. 07.027746/2019/812504/SER/ENV.D.2. "Identification, Assessment, Sharing and Dissemination of Best Practices for Humane Management of Invasive Alien Species". Določene informacije in stališča morda niso celovita in ne odražajo nujno uradnega mnenja Evropske komisije, IUCN in drugih organizacij, ki so prispevale k njegovemu oblikovanju (APHA, Eurogroup for Animals, EAZA, Newcastle University, EARS). Komisija ne jamči za točnost podatkov, vključenih v ta dokument. Niti Komisija niti IUCN ali katera koli oseba, ki deluje v imenu Komisije ali IUCN, vključno z avtorji ali sodelujočimi pri pripravi dokumenta, ne more biti odgovorna za uporabo informacij, ki jih dokument vsebuje. Reprodukcijska dovoljenja, če je naveden vir.

Povratne informacije: : Komentarji, ki bi lahko izboljšali ta dokument, so dobrodošli. Prosimo, pošljite svoje komentarje po e-pošti na naslov ENV-IAS@ec.europa.eu